

การศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์

สุรัตน์ ศิริราษฎร์*

เมื่อผู้พูดภาษาเดียวกันอพยพแยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานในที่ห่างไกล กลุ่มที่แยกย้ายไปนั้นย่อมมีการรับวัฒนธรรมและการผสมผสานกันทางเชื้อชาติกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง เนื่องจากการติดต่อสื่อสารกัน ด้วยเหตุที่ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งทั้งยังเป็นเครื่องมือสื่อสารจึงมีการผสมผสานกลมกลืนทางภาษา จากภาษาเดียวกันนั้นจึงมีการใช้ที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เมื่อระยะเวลาผ่านไปนานเข้าภาษาเดียวกันที่ใช้แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะเฉพาะกลายเป็นภาษาถิ่น ดังนั้นภาษาถิ่น (Regional dialect) จึงหมายถึง ภาษาย่อยของภาษาใดภาษาหนึ่งที่มีความแตกต่างไปตามท้องถิ่นที่ผู้พูดอาศัยอยู่

จากวิวัฒนาการของภาษาเดียวกันกลายเป็นภาษาถิ่นดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการศึกษาภาษาถิ่นจะให้ประโยชน์มากมายแก่การศึกษาภาษา เป็นต้นว่า การนำภาษาถิ่นต่างๆ มาเปรียบเทียบกับเพื่อสืบค้นประวัติความเป็นมาของภาษาดั้งเดิม เช่นในภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้จะมีหน่วยเสียง *m/ ซึ่งจะใช้ในคำที่ภาษาไทยถิ่นกลางเขียนด้วย ฉ ในตัวอย่างคำว่าใหญ่ หน้่า หนึ่ง นั้นแสดงว่าภาษาดั้งเดิมของภาษาไทยถิ่นต่างๆ น่าจะมีหน่วยเสียง *m/ ^๑ แต่ปัจจุบันภาษาไทยถิ่นกลางหน่วยเสียงนี้ได้สูญไปยังคงไว้แต่เพียงรูปเขียนเท่านั้น

นอกจากนี้การศึกษาภาษาถิ่นยังแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของแต่ละภาษาถิ่น อาทิ การเปลี่ยนแปลงเสียงอย่างมีระบบในภาษาถิ่นต่างๆ หรือที่เรียกว่าเสียงปฏิภาค (Sound correspondence) เช่น ‘ข้าง’ ภาษาไทยถิ่นกลางออกเสียงว่า ช้าง /chǎːŋ/ ภาษาไทยถิ่นเหนือออกเสียงว่า จ้าง /caːŋ/ และภาษาไทยถิ่นอีสานออกเสียงว่า ซ้าง /sǎːŋ/ หรือในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงความหมาย เช่น ‘แพ้’ ในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานมีความหมายว่า ชนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับความหมายของคำนี้ที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นกลาง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่นยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาและวรรณคดีอีกด้วย ได้แก่ คำที่ปรากฏเป็นคำซ้อนในภาษาไทยถิ่นกลาง เช่น คำว่า เสื่อสาด พัดวี ฯลฯ นั้น ในภาษาไทยถิ่นอื่นสามารถปรากฏเป็นคำเดี่ยวได้ คือ ‘สาด’ ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสาน หมายความว่า เสื่อ และ ‘วี’ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้ หมายความว่า

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศศ.บ. ภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อ.ม. ภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พัต เป็นต้น ทั้งยังมีคำจำนวนมากที่ปรากฏในวรรณคดี ซึ่งภาษาไทยถิ่นกลางไม่ใช่แล้วแต่ยังมีใช้ในภาษาไทยถิ่นต่างๆ เช่น

“นกกดอดทนต์ งูโพนพังพานหวัง	พบงูเห่าเอาปีกบัง จะขบตอดบรอดเลย” ^๒
--------------------------------	---

คำว่า “ขบ” ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นใต้หมายความว่า กัด คำว่า “บ” ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสานหมายความว่า ไม่ เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นจึงนับว่า น่าสนใจและมีประโยชน์มาก เนื่องจากการศึกษาภาษาถิ่นอีกวิธีการหนึ่งนั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาภาษาถิ่นและการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์

การศึกษาภาษาถิ่น (Dialectology) เป็นการศึกษาลักษณะภาษาย่อยของภาษาใดภาษาหนึ่ง ที่มีความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่ผู้พูดภาษานั้นอาศัยอยู่ ได้แก่ การศึกษาสัทศาสตร์ภาษาถิ่น การศึกษา สัทวิทยาภาษาถิ่น การศึกษาคำศัพท์ภาษาถิ่น และการศึกษาวากยสัมพันธ์ในภาษาถิ่น ตัวอย่างเช่น ลักษณะการออกเสียงคำพูดในภาษาสงขลา^๓ หมวดคำในภาษาเชียงใหม่^๔ และส่วนประกอบประเภท เสริมประโยคในภาษาถิ่นอีสาน^๕ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาภาษาถิ่นทั้งระบบ เช่น ภาษาผู้ไทย^๖ และ ภาษานครไทย^๗ เป็นต้น

ส่วนการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ (Dialect geography) เป็นการศึกษาภาษาถิ่นแขนงหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติ โดยนำวิธีการทางภูมิศาสตร์มาศึกษาภาษา เชนเปรียบเทียบร่วมสมัย^๘ โดยศึกษาการแปรของภาษาเนื่องจากความแตกต่างของท้องถิ่นที่ผู้พูดอาศัยอยู่ และแสดงผลการศึกษาออกมาในรูปของแผนที่ภาษา^๙ (Linguistic map) มีการกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษา^{๑๐} (Isogloss) และแนวแบ่งเขตภาษา^{๑๑} (Dialect boundary) ซึ่งการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์อาจจะ ศึกษาาระบบเสียง ไม่ว่าจะเป็นเสียงพยัญชนะ สระหรือวรรณยุกต์ เช่น งานวิจัยเรื่อง “เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรธานี”^{๑๒} และงานวิจัยเรื่อง “การใช้ลักษณะ ทางสัทศาสตร์ของสระสูงในการแบ่งเขตภาษาถิ่นในจังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต”^{๑๓} แต่ที่ศึกษา กันมากคือการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์ ดังนั้นในบทความนี้จะกล่าวถึงวิธีการ ศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์แต่เพียงอย่างเดียว โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์”^{๑๔} มาเป็นข้อมูลประกอบการ อธิบายต่อไป

วิธีการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์

การศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์ส่วนใหญ่นั้นมุ่งที่จะศึกษาการแปรและการ กระจายของคำศัพท์ภาษาถิ่นต่างๆ ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งแล้วนำผลการศึกษามาทำแผนที่ภาษา ทั้งนี้ วิธีการศึกษานอกจากจะต้องอาศัยความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์แล้ว ยังต้องอาศัยความรู้เชิงภูมิศาสตร์

การสร้างแบบสอบถามและวิธีการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

ข้อมูลเบื้องต้นที่ควรจะศึกษา คือรายละเอียดต่างๆ ของบริเวณพื้นที่ที่จะศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ ได้แก่ ขนาดของพื้นที่ ที่ตั้ง เขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ประชากร อาชีพ การคมนาคม และข้อมูลเบื้องต้นทางภาษา (จากการสำรวจเบื้องต้น) เป็นต้น เนื่องจากข้อมูลเบื้องต้นเหล่านี้จะช่วยให้การอภิปรายผลการศึกษาถูกต้อง แม่นยำและชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

จากการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรีพบว่าสาเหตุที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาไทยถิ่นหลายภาษานั้น เนื่องจากประวัติการตั้งถิ่นฐาน มีอัตราการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสาน หรือภาษาไทยถิ่นเหนือบ่อยและมีการปะปนกับภาษาไทยถิ่นกลาง ซึ่งมีผู้ใช้มาก เพราะเป็นหมู่บ้านตั้งใหม่ การคมนาคมสะดวก ตลอดจนมีการขยายเขตอุตสาหกรรมในท้องถิ่นจังหวัดลพบุรีด้วย^{๑๕}

๒. การเลือกวิธีเก็บข้อมูล

ในการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์นั้นสามารถเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลได้ ๒ วิธี คือ

๒.๑ เก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นวิธีเก็บข้อมูลที่ได้ผลที่ถูกต้อง แม่นยำ แต่มีข้อเสียตรงที่ใช้เวลานานและมีค่าใช้จ่ายสูง ฉะนั้นวิธีนี้จึงเหมาะกับการเก็บข้อมูลทางด้านเสียง และใช้กับพื้นที่ที่มีจุดเก็บข้อมูลไม่มากนัก เช่น งานวิจัยเรื่อง “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์”^{๑๖} ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ๑๙ คน เป็นตัวแทนจุดเก็บข้อมูลจำนวน ๑๙ จุด

๒.๒ เก็บข้อมูลด้วยวิธีส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ การเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์เหมาะกับการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์โดยใช้คำศัพท์ที่มีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณกว้างและมีจุดเก็บข้อมูลจำนวนมากเนื่องจากไม่สามารถใช้วิธีการสัมภาษณ์ได้ แต่หากใช้วิธีนี้ก็ต่อมระมัดระวังในการสร้างแบบสอบถาม ต้องสร้างแบบสอบถามที่ชัดเจนและที่สามารถได้ข้อมูลครอบคลุม แบบสอบถามต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถามและอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน แจ่มแจ้งด้วย ตัวอย่างการศึกษาที่ใช้การเก็บข้อมูลโดยวิธีนี้ เช่น งานวิจัยเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์” ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดลพบุรี หมู่บ้านละ ๑ คน รวมจุดเก็บข้อมูลจำนวน ๑,๐๓๔ จุด

๓. การเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม

การคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ข้อมูลที่ได้มาถูกต้องเที่ยงตรง ผู้ศึกษาต้องคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามที่แน่ใจได้ว่าใช้ภาษาถิ่นนั้นและไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาถิ่นอื่น ๆ

หรือได้รับอิทธิพลน้อยที่สุด โดยมีหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

- ๓.๑ มีอายุมากพอสมควรหรืออยู่ในท้องถิ่นนั้นเป็นเวลานานพอสมควร โดยไม่ได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น
- ๓.๒ มีความรู้อ่านออกเขียนได้พอที่จะเข้าใจแบบสอบถามและสามารถตอบแบบสอบถามได้
- ๓.๓ หากเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ต้องมีอวัยวะที่ใช้ในการสื่อสารได้อย่างสมบูรณ์ เช่น ช่องปากสมบูรณ์ ตาดี หูฟังได้ชัดเจน
- ๓.๔ ต้องจำกัดตัวแปรอื่นที่อาจจะทำให้ข้อมูลเบี่ยงเบนได้ เช่น เพศ การศึกษา อายุ ฯลฯ ตัวอย่างการคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลโดยวิธีส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จากงานวิจัยเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์” คือ

การคัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามนั้น ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จะคำนึงถึงความสะดวกและความถูกต้องของข้อมูลให้มากที่สุดจะนั้นผู้ตอบแบบสอบถามต้องเป็นผู้ที่ใช้ภาษาหรือผู้รู้ภาษาที่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านใช้สื่อสารกัน และต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องการอ่านเขียนดีพอที่จะเข้าใจ... ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าการกำหนดและผู้ใช้หมู่บ้านควรเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เพราะการกำหนด ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นโดยกำเนิด หรือเป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นมานานพอสมควร จนได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำชุมชน อีกทั้งเป็นบุคคลที่สามารถติดต่อได้สะดวกที่สุด ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงกำหนดคุณสมบัติของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามไว้ดังต่อไปนี้ ๑. เป็นเพศชายอายุตั้งแต่ ๓๕ ปีขึ้นไป ๒. เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นโดยไม่เคยย้ายภูมิลำเนา หรือเป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี^{๑๙}

๔. การสร้างแบบสอบถาม

จุดประสงค์ของการสร้างแบบสอบถามคือใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่เป็นรูปแปรของภาษาที่แตกต่างออกไปตามท้องที่และชนชั้นทางสังคม เช่น รูปแปรของคำ รูปแปรของคำกริยา และรูปแปรของหน่วยเสียง เป็นต้น^{๒๐} หากเป็นการเก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ การสร้างแบบสอบถามต้องชัดเจนและมีคำอธิบายประกอบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๔.๑ การคัดเลือกหน่วยอรรถ^{๒๑} หน่วยอรรถที่คัดเลือกมาสร้างแบบสอบถามต้องเป็นหน่วยอรรถที่ภาษาถิ่นต่างๆ มีรูปแปรที่ต่างกันทุกถิ่น เช่น หน่วยอรรถ ‘มะพร้าว’ ภาษาไทยถิ่นกลางเรียก มะพร้าว ภาษาไทยถิ่นเหนือเรียก หมะพร้าว และภาษาไทยถิ่นอีสานเรียก บักพร้าว เป็นต้น

ส่วนเรื่องจำนวนหน่วยอรรถที่นำมาสร้างแบบสอบถามนั้นจะมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับจำนวนจุดเก็บข้อมูล ถ้าจุดเก็บข้อมูลมากก็ใช้จำนวนหน่วยอรรถน้อย แต่หากจุดเก็บข้อมูลน้อยก็จะใช้จำนวนหน่วยอรรถมาก เช่น การศึกษาเรื่อง “การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก”^{๒๐} ใช้ชุมชนที่เป็นตัวแทนของท้องที่ทั้งจังหวัด ได้แก่ตำบล จำนวน ๗๔ ตำบล ใช้หน่วยอรรถจำนวน

๑๐๐ หน่วยยรรถ ส่วนการศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์” จุดเก็บข้อมูลมีมากถึง ๑,๐๓๔ จุด จำนวนหน่วยยรรถจึงใช้เพียง ๔๐ หน่วยยรรถ

๔.๒ วิธีสร้างแบบสอบถาม ในแบบสอบถามนอกจากจะมีคำชี้แจงเกี่ยวกับองค์ประกอบของแบบสอบถามแล้ว ยังต้องมีคำอธิบายเกี่ยวกับวิธีตอบแบบสอบถามโดยละเอียดเพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจอย่างชัดเจน แล้วจึงตามด้วยคำถามของหน่วยยรรถทั้งหมด โดยอาจสร้างคำถามหลายวิธีประกอบกัน ดังนี้

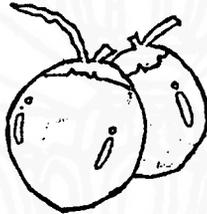
๔.๒.๑ วาดภาพของหน่วยยรรถที่ต้องการทราบคำศัพท์

๔.๒.๒ สร้างประโยคแล้วเว้นช่องว่างให้ผู้ตอบแบบสอบถามนำคำตอบจากคำศัพท์ที่ใช้เติมลงไป

๔.๒.๓ ให้ปริบทที่มีความหมายของหน่วยยรรถที่ต้องการทราบคำศัพท์ที่ใช้แทน แล้วตามด้วยคำถามว่าท่านเรียกว่าอะไร แล้วให้คำตอบที่เป็นคำศัพท์ภาษาถิ่นต่างๆ พร้อมทั้งมีช่องว่างสำหรับเติมคำ

ตัวอย่าง การสร้างคำถามที่ใช้ในแบบสอบถาม

๑.

ก. มะพร้าว   ข. หมะพร้าว   ค. บักพร้าว   ง. อื่นๆ.....

๒. คนที่มีฟันหน้ายื่นออกมามากกว่าปกติ ท่านเรียกว่าคน.....

ก. ฟันเหยิน   ข. เขี้ยวคุด   ค. แหว่เจิง   ง. อื่นๆ.....

๓. เด็กคนนี้เป็นคนขี้เกียจ วันหนึ่งๆ ไม่ได้.....อะไรเลย

ก. ทำ   ข. เฉื่อยะ   ค. เอ็ด   ง. อื่นๆ.....

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

๕.๑ การวิเคราะห์คำศัพท์ เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดตามต้องการแล้ว (อาจตั้งเกณฑ์ว่าแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาควรไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐) ก็นำรูปคำทั้งหมดมาพิจารณาว่าควรแยกเป็นคนละคำศัพท์หรือเป็นคำศัพท์เดียวกัน แล้วแสดงลงในตาราง

ตัวอย่าง ตารางแสดงการวิเคราะห์คำศัพท์

ลำดับหน่วยยรรถ	คำที่ใช้แทนหน่วยยรรถ	เกณฑ์ที่ ๑	เกณฑ์ที่ ๒	เกณฑ์ที่ ๓	เกณฑ์ที่ ๔	เกณฑ์ที่ ๕
๑	วุ่ม	✓				
	จ็อง	✓				
	ฮ่อม	}			✓	
	คั่นฮ่อม					

ลำดับหน่วยอรรถ	คำที่ใช้แทนหน่วยอรรถ	เกณฑ์ที่ ๑	เกณฑ์ที่ ๒	เกณฑ์ที่ ๓	เกณฑ์ที่ ๔	เกณฑ์ที่ ๕
๒	กางเกง	✓				
	เดี่ยว	✓				
	สัง		✓			
	โซ่ง				✓	
	สังขาสัน					

จากตารางหน่วยอรรถที่ ๑ ‘ร่ม’ คำว่า ร่ม - จ้อง - ฮ่อม/คั่นฮ่อม จัดว่าเป็นคนละคำศัพท์ ส่วน ฮ่อม และคั่นฮ่อม เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ในหน่วยอรรถที่ ๒ ‘กางเกง’ คำว่า กางเกง-เดี่ยว-สัง/โซ่ง/สังขาสัน จัดเป็นคนละศัพท์ ส่วน สัง โซ่ง และสังขาสัน เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน

เมื่อพิจารณาคำศัพท์ทุกหน่วยอรรถแล้วก็นำคำศัพท์ใช้แทนหน่วยอรรถเหล่านั้นมาพิจารณาว่าเป็นคำศัพท์ของภาษาไทยถิ่นใด โดยอาจใช้พจนานุกรมถิ่นต่างๆ และผลงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาถิ่นเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วแสดงลงในตาราง และแสดงการกระจายของคำศัพท์ของแต่ละหน่วยอรรถลงในแผนที่ทุกจุดเก็บข้อมูล (ดูตัวอย่างแผนที่ในหน้า ๙๒)

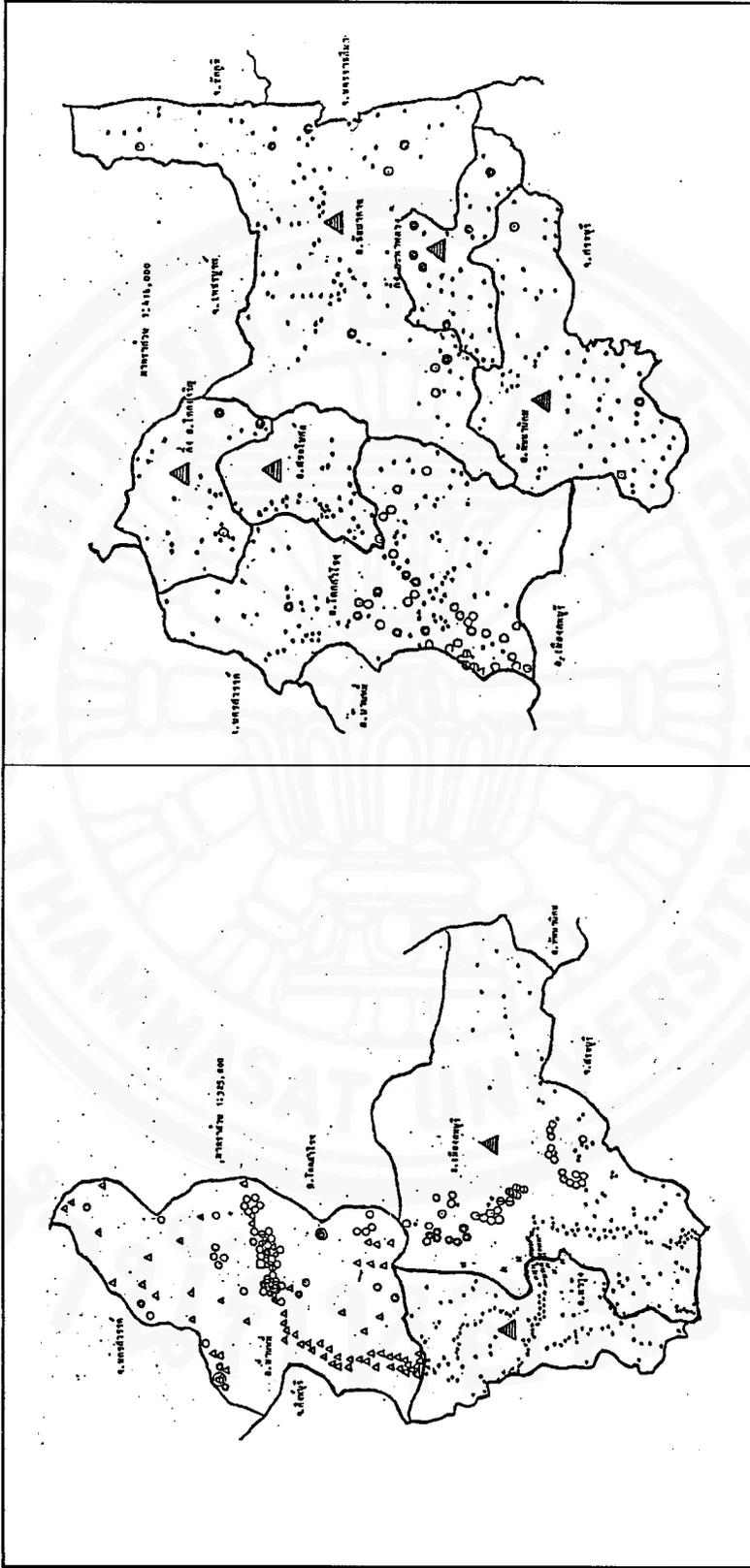
ตัวอย่าง ตารางแสดงหน่วยอรรถที่แทนด้วยคำศัพท์ ๓-๖ คำ

หน่วยอรรถ	คำศัพท์ จำนวนคำศัพท์	ไทยถิ่น	ไทยถิ่น	ไทยถิ่น	เฉพาะถิ่น
		กลาง	เหนือ	อีสาน	
๑. ร่ม	๓	ร่ม	จ้อง	ฮ่อม - คั่นฮ่อม	
๒. กางเกง	๓	กางเกง	เดี่ยว	สัง - โซ่ง - สังขาสัน	
๓. ข้าวโพด	๓	เข้าโพด - เข้าโพด	ข้าวสาลี - สาลี - หมาสาลี - หมะสาลี - สะลี	ข้าวโพด	

๕.๒ การแสดงการกระจายคำศัพท์

เมื่อจัดคำศัพท์ได้ว่าเป็นคำศัพท์ภาษาถิ่นใดแล้วก็จะนำคำศัพท์ที่จัดกลุ่มได้ไปแสดงการกระจายของคำศัพท์ภาษาถิ่นต่างๆ ในแผนที่ทุกจุดเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอนการแสดงผลการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น ดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง แผนที่การกระจายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่น หน่วยย่อยที่ ๒ “ทางเกว”

๕.๒.๑ การสร้างแผนที่ แผนที่ที่สามารถนำมาใช้แสดงการกระจายของคำศัพท์ภาษาถิ่นที่เป็นมาตรฐานเชื่อถือได้ คือ แผนที่ของกรมแผนที่ทหาร และแผนที่ของกองวิชาการสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในแผนที่แต่ละแผ่นจะแสดงจุดเก็บข้อมูลที่ได้แบบสอบถามคืนมา โดยจะใช้จุด (.) แสดงตำแหน่งของจุดเก็บข้อมูล นอกจากนี้ยังแสดงเส้นแบ่งเขตอำเภอ หรือ/และเส้นแบ่งเขตตำบล และใส่ชื่ออำเภอหรือ/และตำบลลงในแผนที่

๕.๒.๒ สัญลักษณ์ประจำคำศัพท์ คือสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงการกระจายคำศัพท์ของภาษาถิ่น โดยใช้รูปทรงเรขาคณิต หรือ/และอักษรโรมันบางตัว

ตัวอย่างการใช้สัญลักษณ์ในการศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์”

- แสดงการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง
- แสดงการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ
- แสดงการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสาน
- A,B,C แสดงการกระจายคำศัพท์เฉพาะถิ่นคำที่ ๑,๒,๓ ตามลำดับ
- แสดงการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นเหนือ
- แสดงการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน

๖. การสร้างเกณฑ์ตัดสินว่าจุดเก็บข้อมูลใดใช้ภาษาไทยถิ่นใด

หากการกระจายของคำศัพท์เป็นไปอย่างมีระบบ ผู้ศึกษาสามารถหาแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นได้ เช่น งานวิจัย เรื่อง “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์”^{๒๑} แต่หากการกระจายคำศัพท์เป็นไปอย่างไม่มีระบบ ผู้ศึกษาจำเป็นต้องเลือกใช้วิธีคำนวณสัดส่วนของการใช้ภาษาถิ่นต่างๆ ในแต่ละจุดเก็บข้อมูล

ตัวอย่าง การคำนวณสัดส่วนโดยใช้เกณฑ์ตัดสินว่าจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุดใช้ภาษาถิ่นใดในงานวิจัยเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์” ใช้เกณฑ์ตัดสินดังนี้^{๒๒}

๑. จุดเก็บข้อมูลใดที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งเกินร้อยละ ๖๐ ของจำนวนหน่วยรรถทั้งหมดให้จัดเป็นจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาไทยถิ่นนั้น
๒. จุดเก็บข้อมูลใดที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งตั้งแต่ร้อยละ ๔๐ ของจำนวนหน่วยรรถทั้งหมด และใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ร่วมด้วยตั้งแต่ร้อยละ ๔๐ ของจำนวนหน่วยรรถทั้งหมด ให้จัดเป็นจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาไทยสองถิ่นร่วมกัน
๓. จุดเก็บข้อมูลที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยสองถิ่นร่วมกันหรือใช้ภาษาไทยสามถิ่นร่วมกันเกินร้อยละ ๖๐ ของจำนวนหน่วยรรถทั้งหมด ให้จัดเป็นจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาไทยสองถิ่นหรือสามถิ่นร่วมกัน
๔. จุดเก็บข้อมูลใดที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใดถิ่นหนึ่งตั้งแต่ร้อยละ ๒๐ ถึง

ร้อยละ ๓๙ ของจำนวนหน่วยอรรถทั้งหมด และใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ร่วมด้วยตั้งแต่ร้อยละ ๒๐ ถึงร้อยละ ๓๙ ของจำนวนหน่วยอรรถทั้งหมด เช่นกัน หากใช้คำศัพท์ภาษาไทยทั้งสองถิ่นนั้นร่วมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๐ ของจำนวนหน่วยอรรถทั้งหมด จัดให้จัดเก็บข้อมูลนั้นใช้ภาษาไทยสองถิ่นร่วมกัน

ตัวอย่าง ตารางแสดงการกระจายของคำศัพท์และภาษาที่ใช้ในแต่ละจุดเก็บข้อมูลในจังหวัดลพบุรี

อำเภอโคกสำโรง	การกระจายของคำศัพท์ ๔๐ หน่วยอรรถ											ภาษาที่ใช้
	หมู่ที่	ก	น	อ	ฉ	กน	กอ	อน	อน	กฉ	กนอ	
หลุมข้าว	๒	๑๕	๑	๒๔								อ _๓
	๓	๑๘	๒	๒๐								กอ(ข)
	๔	๑๗	๑	๑๘	๔							กอ(ข)
	๕	๑๖		๒๐	๔							กอ(ข)
	๖	๑๗	๑	๑๘	๔							กอ(ข)
	๗	๑๖	๑	๑๑	๑	๑	๑๐					กอ(ง)
	๘	๒๒		๑๘								กอ(ข)
	๙	๓๕		๕								ก _๒
	๑๑	๑๓	๑	๒๖								อ _๓

๗. ทำแผนที่ภาษา

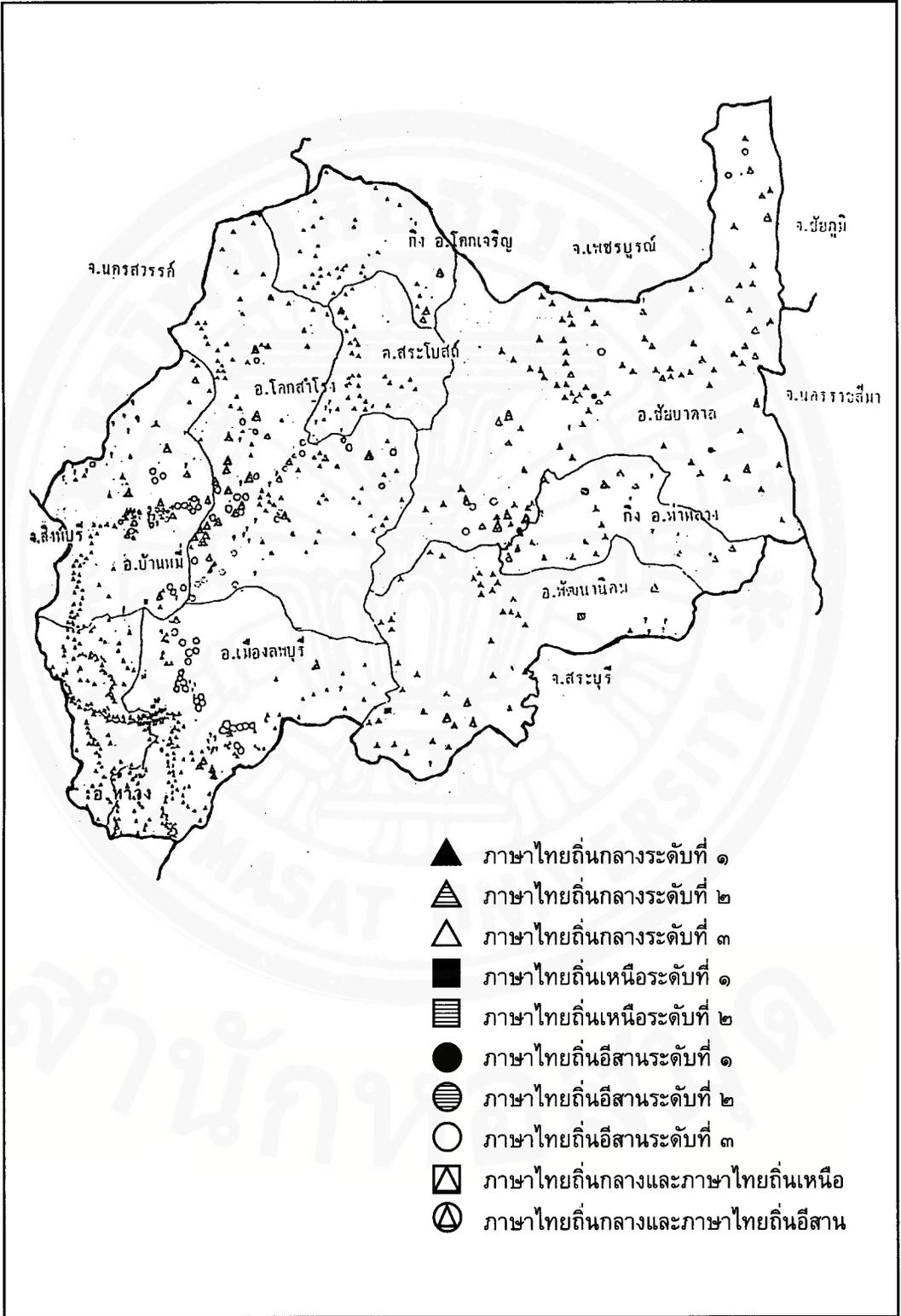
เมื่อวิเคราะห์ได้ว่าจุดเก็บข้อมูลจุดใดใช้ภาษาถิ่นใดได้แล้วก็นำสัญลักษณ์ที่ใช้แทนภาษาถิ่นต่างๆ ไปลงบนแผนที่ทุกจุดเก็บข้อมูลเพื่อแสดงการใช้ภาษาถิ่นในบริเวณนั้น (ดูภาพหน้า ๙๕)

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์

๑. ทำให้ทราบว่าบริเวณที่ศึกษาใช้ภาษาถิ่นกี่ภาษาและใช้ภาษาถิ่นใดบ้าง โดยเฉพาะการใช้ภาษาถิ่นในประเทศไทยยังมีการศึกษาอยู่ไม่มากนักและยังไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ นอกจาก “คู่มือแผนที่ภาษาในประเทศไทย”^{๒๓} ซึ่งผู้จัดทำมิได้นำวิธีทางภาษาศาสตร์เข้ามาใช้ แต่ใช้วิธีสังเกตแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังนายอำเภอ พัฒนาการอำเภอ และมิชชันนารีชาวต่างประเทศที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำแผนที่ภาษา ฉะนั้นการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นจึงเป็นการศึกษาโดยใช้วิธีทางภาษาศาสตร์ที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลโดยละเอียดว่าบริเวณใดใช้ภาษาถิ่นใดบ้าง เช่น ในตำบลหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี หมู่ที่ ๒ ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานระดับที่สาม^{๒๔} หมู่ที่ ๓ ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นอีสาน และหมู่ที่ ๙ ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางระดับที่สอง^{๒๕} เป็นต้น (ดูตารางในหน้า ๙๔)

๒. เนื่องจากการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ทำให้ทราบว่าบริเวณใดใช้ภาษาถิ่นใด จึงมีประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาลักษณะเฉพาะของภาษาถิ่นต่าง ๆ แต่ละภาษาในบริเวณนั้น เช่น

ตัวอย่าง แผนที่การใช้ภาษาไทยถิ่นต่างๆ ในจังหวัดลพบุรี

ศึกษาลักษณะทางเสียง คำและ/หรือลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น ศึกษาลักษณะทางเสียงของภาษาไทยถิ่นเหนือ ที่พูดกันในหมู่ที่ ๔ ตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ ที่ใช้พูดในหมู่ที่ ๑ ตำบลหนองผักแว่น กิ่งอำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี เพื่อเปรียบเทียบว่ามีลักษณะทางเสียงเหมือนหรือแตกต่างกับภาษาไทยถิ่นเหนือที่ใช้ของบริเวณอื่นของประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น

๓. นำข้อมูลที่ได้อ้างอิงไปใช้ประกอบการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและเชิงประวัติได้ เช่น การศึกษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้พูดในบริเวณต่างๆ ในจังหวัดลพบุรีเปรียบเทียบกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ที่ใช้พูดในบริเวณอื่นของประเทศไทยเพื่อให้ทราบว่าเป็นภาษาถิ่นอีสานที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาถิ่นเดียวกันหรือไม่ อย่างไร

๔. ทำให้สามารถมองเห็นแนวโน้มการใช้ภาษาถิ่นในบริเวณต่างๆ ได้ว่าในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตัวอย่างเช่น (ดูตารางในหน้า ๙๔) หมู่ที่ ๑๑ ตำบลหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรีใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานระดับที่ ๓ จากจำนวนหน่วยอรรถ ๔๐ หน่วยอรรถ ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ๑๓ หน่วยอรรถ ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ๒๖ หน่วยอรรถ ในอนาคตหน่วยอรรถที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานอาจจะกลายเป็นหน่วยอรรถที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมด้วย และอาจกลายเป็นหมู่บ้านที่ใช้ภาษาไทยถิ่นสองถิ่น ร่วมกัน หรือในหมู่ที่ ๗ ตำบลหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรงใช้ภาษาไทยถิ่นกลางจำนวน ๑๖ หน่วยอรรถ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ๑๑ หน่วยอรรถ และภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสานร่วมกันจำนวน ๑๐ หน่วยอรรถ ในอนาคตหน่วยอรรถที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นอีสานอาจใช้ภาษาไทยถิ่นกลางเพียงภาษาเดียวก็ได้และในที่สุดก็กลายเป็นหมู่บ้านที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ในภาคกลาง คนส่วนใหญ่ของจังหวัดใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง จุดเก็บข้อมูลทั้งสองหมู่บ้านจึงน่าจะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่าภาษาถิ่นอื่นๆ

๕. จากผลการศึกษาสามารถแสดงให้เห็นร่องรอยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ในหมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำสุต และหมู่ที่ ๖ ตำบลช่องสาริกา อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จากการศึกษาพบว่าใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ผู้ศึกษาจึงสอบถามผู้สูงอายุที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น ปรากฏว่าส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดสระบุรี จึงสันนิษฐานว่าประชาชนที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือเนื่องจาก เป็นกลุ่มคนซึ่งใช้ภาษาถิ่นเหนือที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในจังหวัดสระบุรี ฉะนั้นการใช้ภาษาของคนใน ๒ หมู่บ้านนี้ที่แตกต่างจากหมู่บ้านใกล้เคียงจึงทำให้เราได้ข้อสังเกตว่าต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างแน่นอน

การศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์นั้นนอกจากจะศึกษาเรื่องระบบเสียงหรือคำศัพท์ที่ใช้กันในแต่ละบริเวณแล้ว ผู้ที่สนใจอาจศึกษาโดยนำปริบททางสังคมด้านอื่นมาพิจารณาด้วย เช่น อายุ เพศ การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามหรือเปรียบเทียบการใช้ภาษาบริเวณจุดเก็บข้อมูลที่เป็นสังคมเกษตรกรรม กับสังคมอุตสาหกรรม เป็นต้น เพราะนอกจากจะทำให้ทราบว่ามีปริบททางสังคมด้านอื่นๆ จะมีผลทำให้การใช้ภาษาถิ่นในแต่ละจุดเก็บข้อมูลนั้นแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไรแล้ว ก็ยังทำให้ได้ผลการศึกษาภาษาถิ่นในแต่ละบริเวณละเอียดถี่ถ้วนและชัดเจนมากขึ้นด้วย

เชิงอรรถ

หน่วยเสียงที่มีเครื่องหมาย หมายถึง หน่วยเสียงทางภาษาดันก่าเนิดที่ได้จากการนำ ข้อมูลจากภาษาต่างๆ ในปัจจุบันซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางเชื้อชาติมาเปรียบเทียบกันแล้วจึงสืบสร้างลักษณะของภาษาดันก่าเนิด

^๒กรมศิลปากร, *เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร* (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๐๕), หน้า ๑๒๔.

^๓วิจินตน์ ฉันทะวิบูลย์, “ความแตกต่างระหว่างภาษากรุงเทพฯ และภาษาสงขลา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๕๗). (อัดสำเนา)

^๔อยู่เตียง แซ่ไคว้, “การศึกษาภาษาถิ่นและภาษาถิ่นของไทย,” *เอกสารประกอบการสอนคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, ๒๕๒๙.

^๕ยุบล ธนสีลังกูร, “ส่วนประกอบประเภทเสริมประโยคในภาษาถิ่นอีสาน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๖). (อัดสำเนา)

^๖ไฉวรรณ ชนิษฐานันท์, *ภาษาผู้ไทย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.)

^๗พิมพ์พรรณ ไพบุลย์หวังเจริญ, “ภาษานครไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๗). (อัดสำเนา)

^๘สมทรง บุรุษพัฒน์, *ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น* (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖.

^๙แผนที่ภาษา คือแผนที่ที่ใช้แสดงความแตกต่างของภาษาถิ่นในด้านต่างๆ เช่น ด้านศัพท์ ด้านเสียงพยัญชนะ สระ หรือด้านวรรณยุกต์ เป็นต้น

^{๑๐}เส้นแบ่งเขตภาษา คือเส้นสมมุติที่ลากระหว่างบริเวณซึ่งมีลักษณะทางภาษาอย่างใดอย่างหนึ่งต่างกัน

^{๑๑}แนวแบ่งเขตภาษา ได้แก่ แนวแบ่งบริเวณที่มีการใช้ภาษา ๑ ภาษา ภาษาถิ่น ๒ ภาษา หรือภาษาถิ่นย่อย ๒ ภาษา ส่วนมากมักใช้หลักเกณฑ์ด้านเสียงหรือด้านคำศัพท์เป็นเกณฑ์

^{๑๒}วัลจีลิน ชูติวัตร, “เสียงปฏิภาคชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๔). (อัดสำเนา)

^{๑๓}เจริญขวัญ ธรรมประดิษฐ์, “การใช้ลักษณะทางสัทศาสตร์ของสระสูงในการแบ่งเขตภาษาถิ่นในจังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๔). (อัดสำเนา)

^{๑๔}สุรัตน์ ปานะรัตน์, “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓). (อัดสำเนา)

^{๑๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๑๖}วรรณพร ทองมาก, “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้คำศัพท์

เป็นเกณฑ์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖).

๑๗ สุรัตน์ ปานะรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒.

๑๘ สมทรง บุรุษพัฒน์, เรื่องเดิม,, หน้า ๙๑.

๑๙ หน่วยอรรถ (Semantic unit) คือหน่วยความหมาย แต่ละหน่วยอรรถอาจถูกแทนด้วยคำศัพท์จำนวน ๑ คำศัพท์หรือมากกว่าก็ได้

๒๐ สมทรง บุรุษพัฒน์, *การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก* (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔), หน้า ๒๑-๓๔.

๒๑ วรณพร ทองมาก, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๐.

๒๒ สุรัตน์ ปานะรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๕๖-๑๕๘.

๒๓ เจอร์รี่ เกย์นี่ และธีรพันธ์ ล.ทองคำ, *คู่มือแผนที่ภาษาในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ ทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๔.

๒๔ ภาษาไทยถิ่นอีสานระดับที่สาม หมายถึง จุดเก็บข้อมูลที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานตั้งแต่ร้อยละ ๖๐-๗๙ ของจำนวนหน่วยอรรถทั้งหมด

๒๕ ภาษาไทยถิ่นกลางระดับที่สอง หมายถึง จุดเก็บข้อมูลที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางตั้งแต่ร้อยละ ๘๐-๘๙ ของจำนวนหน่วยอรรถทั้งหมด

บรรณานุกรม

เกย์นี่, เจอร์รี่ และธีรพันธ์ ล.ทองคำ. *คู่มือแผนที่ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ ทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

รัชช ปุณโณทก. *ภาษาถิ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๖.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. *ภาษาถิ่น*. สงขลา: โรงพิมพ์สงขลา, ๒๕๑๗.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. *ภาษาถิ่นตระกูลไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

วรรณพร ทองมาก. “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖. (อัดสำเนา)

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. *ภาษาและภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕.

ศิลปากร, กรม. *เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๑๕.

สมทรง บุรุษพัฒน์. *การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก*. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔.

_____. *ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น*. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. *รายงานการวิจัยเรื่องสถานภาพงานวิจัยภาษาศาสตร์ในประเทศไทย*. [ม.ป.ท.], ๒๕๕๑.

สุรัตน์ ปานะรัตน์. “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๓๓.

Brown, J. Marvin. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. U.S.A.: The University Press of Hawaii, 1977.

Chanber, J. K. and Trudgill, Peter. *Dialectology*. Great Britain: Cambridge University Press, 1980.

สำนักหอสมุด